

Donation – en nationell angelägenhet

Handlingsplan för organ- och vävnadsdonation 2026–2030

Agenda

- Inledning
  - Generaldirektör Björn Eriksson
- Bakgrund till handlingsplanen
- Grundläggande förutsättningar för organ- respektive vävnadsdonation
- Fokusområden med åtgärder
  - Organ
  - Vävnad
- Nästa steg och sammanfattning
  - Avdelningschef Thomas Lindén

Bakgrund

När tillgången inte räcker till

Trots att donationsviljan i befolkningen är hög, och att antalet donationer ökat över tid, är tillgången till organ och vävnader avsedda för transplantation otillräckligt för att möta behovet

Regeringsuppdrag

- Nationell handlingsplan för donation av organ och vävnader för transplantation
- Planen ska stärka regionernas samordning inom donation så att fler transplantationer kan komma till stånd
- Gäller donation av organ och vävnader från avlidna donatorer och omfattar hela processen från identifiering av en möjlig donator fram till att transplantation har genomförts

Regeringen

Genomförande & målgrupp

- Långsiktig
- Bred och nära samverkan
- Extern remiss
- Den vänder sig till beslutsfattare, chefer och medarbetare inom donations- och transplantationsverksamhet

Donation – en nationell angelägenhet

Handlingsplan för organ- och vävnadsdonation
2026–2030

Grundläggande förutsättningar för organ- respektive vävnadsdonation

Grundläggande förutsättningar

För att nå målet om en väl fungerande donationsverksamhet där fler organ och vävnader kan tas tillvara behöver sex grundläggande förutsättningar finnas på plats

Donation och transplantation av organ

Josefina Meyer
Pia Löwhagen Hendén

Övergripande utmaningar

- Intensivvårdsplatser och bemanning påverkar möjligheten att omhänderta möjliga organdonatorer
- Möjliga organdonatorer missas utanför intensivvården
- Skillnader i hur regionerna organiserar och styr organdonationsverksamhet
- Bristande kunskap och kompetens

Fokusområden

1. Skapa en struktur för verksamheter och övriga aktörer på olika nivåer som optimerar organdonation	5 åtgärder
2. Varje möjlig organdonator ska uppmärksammas	8 åtgärder
3. Öka kunskap och kompetens inom donation och transplantation	6 åtgärder
4. Stärka uppföljning, analys och utveckling	6 åtgärder

Prioritering av åtgärder

- För organdonation omfattar åtgärderna flera nivåer
- Allt kan inte ske samtidigt: en 5-årsplan
- En ordningsföljd i arbetet där vissa åtgärder behöver utföras före andra

Åtgärder för omgående uppstart

Fokusområde 1: Skapa en struktur för verksamheter och övriga aktörer på olika nivåer som optimerar organdonation

Kartläggning av aktörer

Revidering av föreskrift SOSFS 2012:14

Fokusområde 2: Varje möjlig organdonator ska uppmärksammas

Nationell konsensus och ett ordnat införande av nya metoder och tekniker

Öka antalet organ och dess kvalitet

Identifiering inom intensivvården

Fokusområde 3: Öka kunskap och kompetens inom donation och transplantation

Nationella informationskampanjer

Identifiering inom intensivvården

1

	Lokalt
Åtgärd	Utöka aktiv identifiering av möjliga organdonatorer inom intensivvården
Målsättning	Varje möjlig organdonator identifieras inom intensivvården
Huvudaktör	Verksamhetschefer

Nationella informationskampanjer

	Nationellt
Åtgärd	Genomföra riktade nationella informationskampanjer inom donation- och transplantationsområdet
Målsättning	Öka allmänhetens kunskap om donation och nyttan av transplantation samt vikten av att göra sin inställning till donation känd
Huvudaktör	Socialstyrelsen

Gemensam åtgärd med vävnadsdonation, åtgärd 4.2

Åtgärder för uppstart under 2026

2

Fokusområde 2: Varje möjlig organdonator ska uppmärksammas

Nationellt program ICOD (Intensive Care to Facilitate Organ Donation)

Fokusområde 3: Öka kunskap och kompetens inom donation och transplantation

Ta fram kunskapsmaterial

Fokusområde 4: Stärka uppföljning, analys och utveckling

Kvalitetsindikatorer inom intensivvården

Regional och lokal årlig uppföljning

Nationellt program ICOD (Intensive Care to Facilitate Organ Donation)

2

	Nationellt	Regionalt	Lokalt
Åtgärd	Utforma ett nationellt program för att möjliggöra donation för patienter utanför intensivvården med svår nytillkommen hjärnskada och andra relevanta diagnoser, efter brytpunktsbeslut	Regional stödfunktion för att identifiera möjliga organdonatorer utanför intensivvården efter brytpunktsbeslut	Utveckla och implementera lokala instruktioner och rutiner utifrån nationellt program för att optimera omhändertagande av patienter med svår nytillkommen hjärnskada och andra relevanta diagnoser, utanför intensivvården efter brytpunktsbeslut
Målsättning	Utökad identifiering av möjliga donatorer på sjukhusen i denna grupp	Fler patientgrupper identifieras som möjliga organdonatorer	Optimera identifiering av möjliga donatorer utanför intensivvården
Huvudaktör	NPO PIVoT	Sjukvårdsregional	Verksamhetschefer

Exempel åtgärd för uppstart under 2027

3

Uppdragsbeskrivning och arbetsbeskrivning

	Nationellt	Regionalt	Lokalt
Åtgärd	Ta fram gemensam uppdragsbeskrivning på nationell nivå för RDAL, RDAS, DAL, DAS och Donationsombud	Anpassa regionala arbetsbeskrivningar för RDAL, RDAS utifrån nationell uppdragsbeskrivning och för DOSS där det är aktuellt	Anpassa lokal arbetsbeskrivning, utifrån nationell uppdragsbeskrivning för DAL, DAS och Donationsombud
Målsättning	Tydliga och likriktade uppdrag för dessa funktioner	Tillämpliga arbetsbeskrivningar som stödjer och utvecklar donationsarbetet inom regionen	Tillämpliga arbetsbeskrivningar som stödjer och utvecklar donationsarbetet inom berörda avdelningar/enheter
Huvudaktör	NPO <u>PIVoT</u> / NAG Donation	Sjukvårdsregional nivå	Verksamhetschefer

Exempel åtgärd under etablering eller implementering

Etablera regionala donationscentrum

	Regionalt
Åtgärd	Etablera regionalt donationscentrum (RDC) i samtliga sjukvårdsregioner
Målsättning	Likriktad organisationsstruktur med tydligt uppdrag, budget och ansvar
Huvudaktör	Sjukvårdsregional nivå

Donation och transplantation av vävnad

Maria McGee
Anna Björkland

Övergripande utmaningar

- Nationella behovet av transplantat inte fastställt
- Nationell överblick saknas
- Direktåtkomst mellan regioner inte tillåtet och journalsystemen inte kompatibla
- Det saknas ett harmoniserat elektroniskt system för notifiering av dödsfall
- Vårdgivarens ansvar för vävnadsverksamheten är otillräckligt formulerad i föreskrift
- Vävnadsverksamheten är inte optimalt organiserad

Humanmaterialförordningen

- Förordningen ska börja tillämpas den 7 augusti 2027
- Beredskaps- och försörjningsplaner för att säkerställa en kontinuerlig tillgång på kritiskt humanmaterial
- Vävnadsverksamheter som hanterar kritiskt humanmaterial ska inrätta lämpliga mekanismer för kontinuerlig uppföljning av sina lager av sådant humanmaterial
- Humanmaterialförordningen ställer krav på viss inrapportering av data

Europeiska unionens officiella tidning

SV
L-serien

2024/1938

17.7.2024

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) 2024/1938

av den 13 juni 2024

om kvalitets- och säkerhetsstandarder för humanbiologiskt material avsett för användning på människa och om upphävande av direktiven 2002/98/EG och 2004/23/EG

(Text av betydelse för EES)

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DENNA FÖRORDNING

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artikel 168.4 a,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande⁽¹⁾,

efter att ha hört Regionkommittén,

i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet⁽²⁾, och

av följande skäl:

(1) Enligt artikel 168.1 första stycket i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) och artikel 35 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (stadgan) ska en hög hälsoskyddsnivå för människor säkerställas vid utformning och genomförande av all unionspolitik och alla unionsåtgärder.

(2) Enligt artikel 168.4 a i EUF-fördraget ska Europaparlamentet och rådet besluta om åtgärder för att fastställa höga kvalitets- och säkerhetsstandarder i fråga om organ och humanbiologiskt material (humanmaterial eller SoHO), blod och blodderivat. Dessutom får medlemsstaterna inte hindras från att upprätthålla eller införa strängare skyddsåtgärder.

(3) Enligt artikel 168.7 i EUF-fördraget ska unionen, när den vidtar åtgärder, respektera medlemsstaternas ansvar för att besluta om sin hälso- och sjukvårdspolitik samt för att organisera och ge hälso- och sjukvård. De åtgärder som antas enligt artikel 168.4 a i EUF-fördraget får inte påverka nationella bestämmelser om donation eller medicinsk användning av organ och blod.

(4) När det gäller artikel 168.4 a i EUF-fördraget ska höga kvalitets- och säkerhetsstandarder i fråga om organ och humanmaterial, blod och blodderivat säkerställa en hög hälsoskyddsnivå för människor. Denna förordning syftar därför till att fastställa höga kvalitets- och säkerhetsstandarder genom att bland annat säkerställa skyddet av SoHO-donatorer, med beaktande av deras grundläggande roll i fråga om tillhandahållande av humanmaterial, och av SoHO-mottagare och barn som kommit till genom medicinskt assisterad befruktning, samt tillhandahålla åtgärder för att övervaka och främja en tillräcklig tillgång på humanmaterial som är avgörande betydelse för patienternas hälsa. I enlighet med artikel 3 i stadgan ska dessa säkerhetsstandarder bygga på den grundläggande principen att människokroppen eller dess delar i sig inte ska utgöra en källa till ekonomisk vinning.

⁽¹⁾ EUT C 75, 28.2.2023, s. 154.

⁽²⁾ Europaparlamentets ståndpunkt av den 24 april 2024 (ännu inte offentliggjord i EUT) och rådets beslut av den 27 maj 2024.

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1938/oj>

1/80

Fokusområden

- **Säkerställa stöd** till vävnadsverksamheten 4 åtgärder
- Möjliggöra **operativ styrning och uppföljning** av vävnadsverksamheten 3 åtgärder
- Synliggöra behovet av en **stärkt vävnadsverksamhet** 1 åtgärd
- **Öka kunskapen** om vävnadsdonation 2 åtgärder

En behovsstyrd vävnadsverksamhet

En behovsstyrd vävnadsverksamhet innebär att tillvaratagandet av vävnad styrs av behovet.

Vad krävs för att Sveriges vävnadsverksamhet ska kunna bli behovsstyrd?

Steg 1: Fastställa det nationella behovet (åtgärd 2.1)

Steg 2: En systemstöd för vävnad från avlidna som möjliggör överblick (åtgärd 2.2)

Steg 3: Utredda en nationell sammanhållen organisering eller motsvarande (åtgärd 3.1)

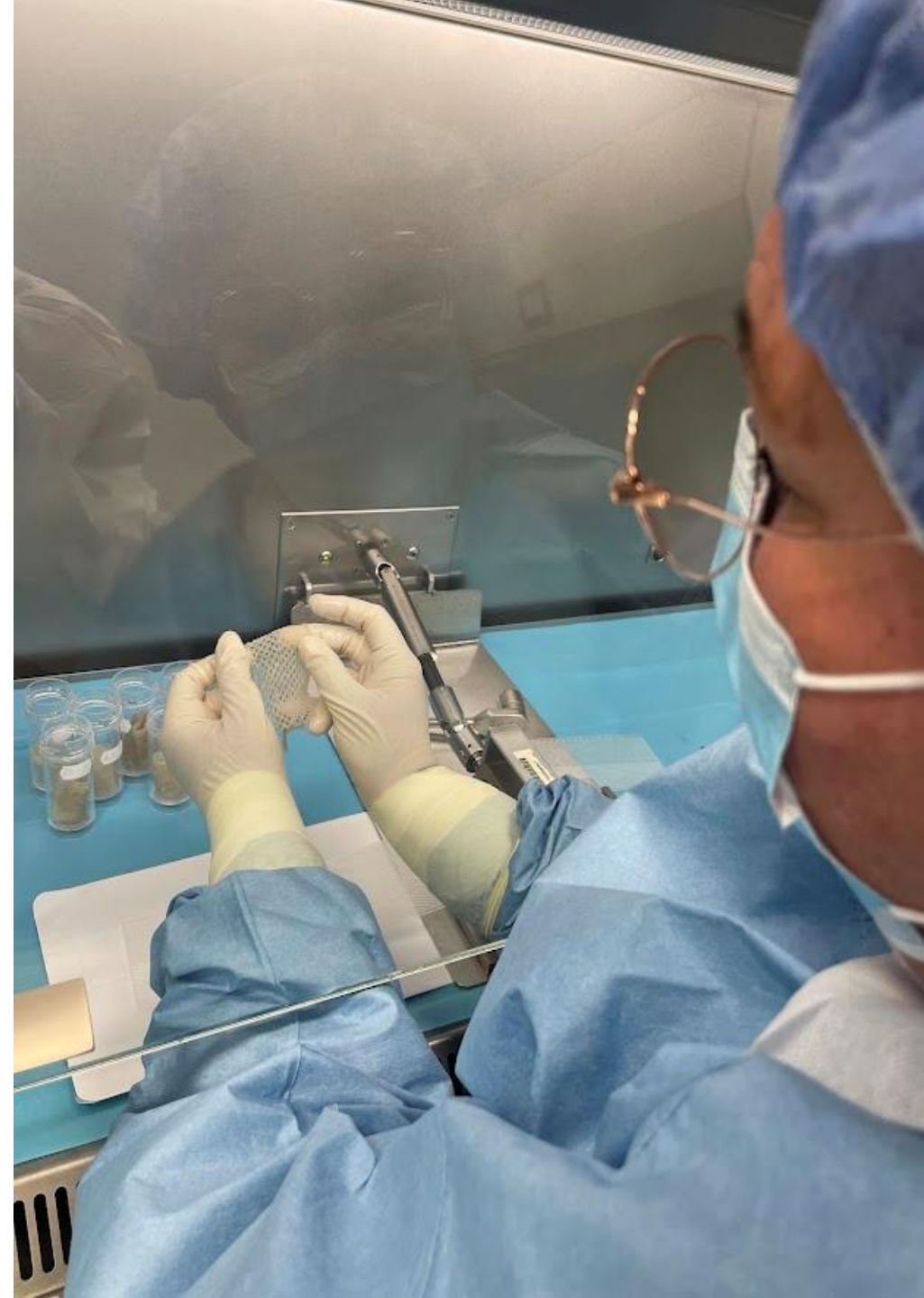
Vad ska utredningarna resultera i?

Förslag som skapar förutsättningar för en behovsstyrd och nationellt sammanhållen vävnadsverksamhet och jämlik vård.

Konkreta förslag på utformning, finansiering och ägarskap.

Nästa steg? Projektplaner.

När involveras verksamheterna? Pilotprojekt (hud och hjärtklaffar) formell uppstart ht 26.

Åtgärd 1.1 Nationellt stöd i anpassningen till humanmaterialförordningen

- Utredda verksamheternas behov av stöd
- Identifiera vilken styrning som behövs på nationell nivå

i frågor som *inte* omfattas av humanmaterialförordningen, kompletterande akter och tex Europarådets (EDQM:s) vävnadsguide.

Exempel: Vårdgivarens ansvar för en ökad och resilient tillgång på vävnader.

	1.1 Nationellt stöd i samband med anpassningen till humanmaterialförordningen									
	1.2 Vävnadsguiden									
					1.3 Effektivare informationsutbyte vid donationsutredningar					
							1.4 Kartlägga processerna vid notifiering av dödsfall			
	2.1 Kartlägga det nationella behovet av vävnadstransplantat									
	2.2 Utreda ett nationellt systemstöd för vävnad									
		2.3 Kvalitetsindikatorer för vävnadsdonation								
				3.1 En robust och resili ~~ent~~ vävnadsverksamhet						
4.1 Översyn av utbildning inom donation vid lärosäte										
	4.2 Genomföra riktade nationella informationskampanjer									
HT 2025	VT 2026	HT 2026	VT 2027	HT 2027	VT 2028	HT 2028	VT 2029	HT 2029	VT 2030	HT 2030

Nästa steg

Genomförandet och ansvar

Handlingsplanen ger oss en möjlighet att förändra!

Genomförandet sker på olika nivåer

Samverka oavsett vart ansvaret för genomförande ligger

En trygghet för de som väntar på en transplantation

Uppföljning

Kontinuerligt

Lägesrapporter

Årliga möten, på hösten

Befintliga mötesstrukturer

Praktisk information

Vill ni komma i kontakt med oss? Vi finns på denna e-postadress: donation@socialstyrelsen.se

Inspelning av webinarium, FAQ och presentation kommer finnas tillgängligt här:

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/organ-vavnad-celler-och-blod/>

Tryckt version av handlingsplanen finns att beställa gratis på Socialstyrelsens hemsida:

<https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/>

Tack för idag!

socialstyrelsen@socialstyrelsen.se

